

ШЫНАРЫН УЛАМ БЕДИДЕР

Улу-Хем районун «Билиг» нитилелинин кеңигүннөрдүн саны өскөн, олардын шынар-составы да өскөн. Отчеттүү үеинин дургуунда бир эге организация, 31 лекторлар немешкен. Организацияларнын, коллективтеринин чыгыш баа эге организацияларнын, нитилелин баштаар черинин аял планын өзгөртүүнү туурал лекцияларын саны чыдап чыгыч көзүлөп турар. Бо чыдап эртен төс айларда 1030 аягы лекциялар немчуттунган. Оң иштинде марксизм-ленинизм айтырларынын, социалисттик нитилел тургузууну, СЭП-ниң удурунун болгаш башкарычы ролунун, буржуа идеология-биле демиселдин, партиянын иштин болгаш даштын политиказынын талазы-биле лекциялар динчашкыларнын сонугалыгын хайныктырып, оларга чыгула билигин берип турар. Ол темаларга 1972 чылда 200 чедир лекциялар немчуттунган болза, 1973 чылда оң саны үш чус ажа берген.

Районун «Билиг» нитилелинин президиум ажылын план өзгөртүү чорудуп, лекторларнын чогулдуна лекция пропагандазын чорударын кол кичээлге алган. Чаа-Халде, Ийн-Талда, Ары-Бажында «Билиг» нитилелинин эге организацияларын ажылын экижипкен. Олар чыгула боттарынын кеңигүннөргө эвес, а харын көдөз нитилелинин чыгуу күүнүгө даанып, лекция пропагандазынын ажыл планын чыгуула тургузуп турар. «Билиг» нитилелинин эге организацияларнын хай кезин «СЭП-ниң политиказы болгаш төгүзү», «Күрөң болгаш эрге» дээр өңдө эсе материалдарын ажыглап турар.

Районун лекторлары кунула-чырыдыш кы и албан черлеринин ажыл-данылары-биле көдөз кичилбурга, библиотеналарга диспуттарын, айтыр-хары кезселерин, ужурамышынын чорудуп турар. Чыдап черлер лекторлар хүнүн организастап, ачаа эмнеге ажылданчыларын кириштирип турар. Отчеттүү үеинин дургуунда «Билиг» нитилелинин кеңигүннөрдүн 70 кими өртектиг болгаш ажа шаңалдарын алган. Оларнын иштинде РСФСР-ниң, Бистик республиканың «Билиг» нитилелдеринин шаңал бижиктерин алганнар база бар. Ындыг шаңалдарын конференцияга лекторлар М. Танов, С. Оюн өлөр алылаан. Лекторларнын мергежил улам бедип турар.

Оң-биле чергелештир районун «Билиг» нитилелинин баштаар черинин, оң эге организацияларын ажылында четпестер бары конференцияга төдөр илерез. Хайрандан-нын, Арбыннын, Эйлиг-Хемнин, Арбыннын, Кызыл-Дарынын, Көк-Чырааның эге организацияларында лекция пропагандазы мурнуку чылардан сулараан. Шагаан-Арыгнын ортумак школаларнын башчылары, милиция, суд, прокуратура ажылданчылары лекцияларын немчүт өзөш немчүп турар.

Лекцияларнын санын сүргөш, оң шынарнын кошкан кичээлге салып турар чүдүлөр бар. Ынчангаш оларнын дээштиг куду. Шериг-патриоттук индигилиенин, эрге-хоойлууну темаларына лекциялар ховар болуп турар. Ыларны арагының хоранын, оң чедирип турар аар уржунтарын талазы-биле лекциялар немчүтүүнүп-даа турза, инжилерге оларнын кичизинин ролу чедичиг эвес. Ол чыгула лекцияларын аяктар ортуунда немчүт четпест чорудуп турар, кем-херек үлгүлери ээзелештир турар. Партия, комсомол организацияларын ону чедир көрүшүп турар.

«Билиг» нитилел организацияларнын ажылында бэр четпестерин чыдаган, баштаар черин президиумунун эге организацияларга практиктик дузаны четпест көргүзүп, олардын шыгынын негелдени тургузуп турары-биле тайылбырлатынар.

Д. АРАЙЧАА.

ДЕЛЕГЕЙ БО ХУННЕРДЕ

ССРЭ-БИЛЕ ХАРЫЛЗАА ДЭЭШ

ТОКИО. (СЭТА). Япониянын социалистик партиянын чокта чаа Совет Эвилелинге чорааш барган харысалгалыг ажылдакчылары Япония биле Совет Эвилелинин аразына экономика талазы-биле калы ажылдакчыларын кылдыр чыгула деп санап турар.

«Сайгайто» журналин декабрьда үгөн немдерин алаарын СССР-ге чорашканын дугайында чүүде япон-совет дипломатия харылзаа катап тургустунганымдан бэр үе дургуунда ийн чурт аразынага садымлажышынын хем

Толдур Япониянын нефтин болгаш газы даштыкыдан колдуг ап турарын айтыкш, чиг-этин ол үнелиг хевир-лери-биле Японияны дең-деси хандырар сорууга-биле Совет Эвилели-биле экономиктиг калы ажылдакчыларын хемчүдөп турар.

ШВЕЙЦАРИЯНЫН КОМСОМОЛУН ТУРГУСКАН

ЦЮРИХ. (СЭТА). Швейцариянын Аппактарынын коммунист эвилелинин (ШАКЭ) тургузуучу съездин «Интернационалды» мрлары-биле доозулган. Чуртун ангы-ангы районларында келген аяктар төдөдери нити-национал, чыгыш эл организация — ШАКЭ-ни тургускан.

Ол съезде Эвилелин Уставын болгаш Программанын үү-

Амгы үеде капиталист чурттар ашма-мөңгүнүн үе чотталышынынна, өртектөөнүң соксала чок улгадымынныг таваржын турар үеде Совет Эвилелинде экономиканы план өзгөртүү туурал болганда, барааннарнын өртектөө чөгүмчүлүгү бооп турар деп ук чүүде айтыкш. Социализмниң эңс сорулгазы улустун чаагай чоруну бедилери боип турар. Чөгүм-ча бо талазы-биле социализм капиталисттик системадан артыкшыдыг бооп турар-дыр.

лээр алган, ШАКЭ-нин Төп Комитетин, Секретариатын болгаш контроль комиссиязын сонган.

Съездин документтеринде айтыканы-биле алырга, ол эвилел боюнчу ажылын марксизм-ленинизмдин өөрединге үндөйлөп чорудар журут. Швейцариянын комсомолу бодун ажылын шимчээлининин кезе кылдыр са-

навымаан, делегейини ажычын болгаш национал-хостаалыг шимчээлини-биле илел-кейлиг кады хедир, имперализмге болгаш нефашизмдини калды-даа хевирлеринге уаар демнесир сорулгазы.

ШАКЭ-нин Секретариатынын составына Рене Хельдхарт, Марианна Хугенин, Жак Мюллер болгаш Буди Херст олар кирген.

нинеде кылган чыныгылыгына болгаш шимчээлиниге илелкейлиг киржин турганнар. Ында кезип турар медалдары өзгөрүп алырга, ол шимчээлиниг дыйна хай организашчыларын бажыңдарына хоругдаан; оларны полицейлер бүзгөш болгаш телефондарын үзүп каапын бооп турар.

Удурланышыкыннын демдээ

БАНГКОК. (СЭТА). Тхьеунун шериг эрге-чагыргазынын надыг-лошуну, террорлук политиказын удурланышыкыннын демдээ кылдыр Сайгонда будда — сары-шажынын 20 дариигилери чөм чывес деп чарлааннар.

Мурнуу Вьетнамга демократтыг эрге-шөлөз болгаш хостал-

га дээр демнесип турар ижилерин илест-сурерин соксап-паан шанада, надыг-даа ашчөм чивезинин дугайын олар дымчаткан.

Ол кезен кижилер полкитинг үзөл-балды дээр, хору-даггытарыннарны хостары дээр мурнуу-вьетнам хей-нитинин сентябрь, октябрь хүн-

деринеде кылган чыныгылыгына болгаш шимчээлиниге илелкейлиг киржин турганнар. Ында кезип турар медалдары өзгөрүп алырга, ол шимчээлиниг дыйна хай организашчыларын бажыңдарына хоругдаан; оларны полицейлер бүзгөш болгаш телефондарын үзүп каапын бооп турар.

РЕСПУБЛИКА ДЭЭШ БАДЫЛААШКЫННАР

АФИНЫ. (СЭТА). Грециянын удузу хаан өзү-чурумун катап тургузарына удуз, республика дээр шимчээлине куду илгерилеп бадылаан. Декабрь 8-те бадылаашкына сонукчуларын 69 хуууа республика тургузуу дээр бадылаан болгаш хаан өзү-чурумун күзөп турарын чүүде 31 хуу болуп сонукчулар илгерилеэн.

Чоюн кузелин илгерилеэр бадылаашкынын баштайгы түндөдери бидине берген сонда Афинин өөрүшкү-майнайдыг муң-мун чурттакчылары ол боюму, куну байырлап демделээр дээр урдум-ларже үнүшкен. Эрги өзү-чурумга удураа-нып келген бүтү партиялар бадылаашкынын түндөдери демократиянын тилелдери кылдыр үнөлөп, байыр чедирген, хаан

өзү-чуруму реакциянын кол чөлөңгичи бооп келген деп чүбөй демделгэн.

Чуртка күрүн бажыңдарынын хевиринин төдөгөйлөткөн барында чок турганын ол бадылаашкынын түндөдери соксаткан деп, премьер-министр К. Караманлис медделгэн. Чаага төдөлөкчүнүн чүүдалаанын өзгөрүп алырга, ам Лондонда чурттап турар Константин хаан боюн чуртка амы-хуу кизи кылдыр санап алгаш бени ооп келбес ужурауг деп, К. Караманлис санап турар.

Грециянын парламентинин сонгуудаа ноябрь 17-те болган. Оң баштайгы сессияны ажыттыган. Парламент чокку хүнерде республиканын түр президентин сонгуур.

ДИПТЕРДЕН МЕДЭЭЛЕР

ПРАГА. «ЧКД-Прага» дээр машина кылар комбинаттын ажылдакчылары бо чылдын 11 айдарынын дургуунда планда көрдүнгөндөн хей — 316 тепловозтарын кылым үндүргөн.

«ЧКД-Прага» чыл төндүзүн чедир Чехословакиянын болгаш эске-даа даштык чурттарын демір-оруктарына ачдаа 30 тепловозту кылым үндүрер.

ВАРШАВА. Выдгош воеводствазында комплекстик технология шугуну кылып үндүрер уулу заводту туудуп турар. Ол завод бажың тулар комбинаттарга ажылаар дериг-херекселерин бадуруп үндүрер. Ол 1977 чылда ажылаар эгелээр.

Ол завод чылда-ла 10 «бажың фабрикаларын» кылып үндүрер. Оң ачымында Польшига чуртталга бажыңдарынын туудуу ачма шимчээлиниг.

СОФИЯ. Кара далай эринде Варна дээр хурот коорайга «Альциональ» уулу туудуп тургузар шимчээлини күзөп алган. Ол чаа эмнегээр чери 700 орунууг болуп. Ында туудуну турар дыйна хей бажыңдар боттарынын аразында ажык болгаш хаагы-ла-да суг хөбөктөрү-биле туудуш болушкан, ресторандарын, спорт базалыг болуп, катоклик-ирландык балыктанган.

ЛОНДОН. Сонгу Ирландияда протестантың илгерилеп амы-тыгга четкен, балык-лаан кижилеринин саны улам көзүлөп турар. Белфастын католлик кварталдарын бирээлиге ол илгерилеп 37 харлыг ажычын кижин бооплап, ону аар балыкларын, Кудуу аар турган автомашынага тероржуларын бадурлап калып бомбанын частымышкына ийн катоклик-ирландык балыктанган.

БАРЫН БЕРЛИН. Барын Берлинде ашчөм продуктуларынын өртектөөнүн улгадымынын кат-чымиске болгаш кондир кылырларын база салдарын чедирип, оларнын өртектөөнүн артаалыг турар. «Ди Вархайт» сонундук бижип турары-биле алырга, яболок өртөз эртект чылдык ноябрь айда турганга дейнээр, оон 25 хуу, чогуруу — 16 хуу, а шоколаа тирүүн — 6-7 хуу улгаткан.

Ол мышка конфеталарын

болгаш далай чигилерин өртөз 7-8 хуу улгаткан. Чамдык хевирлеринин тооруктарынын өртөз чүүде соолту алды ай иштинде 27 хуу улгаткан.

ПОТЕНЦА. «Итали-ССРЭ» болгаш «ССРЭ-Итали» нитилелдеринин организасташы-биле Византиката (Италиянын мурнуу талазында) областа Совет Эвилелин хевирлерин уулу чедикшиктерин үргүчүлөп турар. Византиканын төвү — Потенцада совет филмненин көрдүзүп турар. Областың хемчээ талазы-биле аягы хоорайы болуп Матерада совет плакаттын, графиканың болгаш сивилбеге уран чүүдүнү делегейге ажыттыган.

Византиката Совет Эвилелин хевирлерин декабрь 15-ке чедир үргүдүлээр.

ЖЕНЕВА. «Сюсс» сонун Швейцариянын сан-хөбө бадылаашкы дугайында чүүдөгө «оң келер үеде баш муздап, дүбөй байдалды» бооп турар деп, бижээр. Чуртун 1978—1979 чылдарда бюджеттин перспективтиг төлөмөлөни тургузар дээр хөбө, чуртта бар хураамдар «амгы үеин-даа соругаларын күзгөдериңе бени чедиле» болган деп чакаш минир ужурга таварышкан.

БЕЛГРАД. Югославия биле Непал амы үеде делегейде бооп турар чогулмалыг чартааларын үнелеп, демделгэн болгаш оң улам калбарарына шимчээлини оңу доктадыр дээр ордалашкыларын шимчээлини биле удураанын турар ЮСФР-ниң эвилелин дээр удураар Югославияга албан орукту Непалдын Министрлер Чөгүлелинин даргазы Негелара Праса Раджалани кыларын дугайында дыңдадыкшылар демделгэн.

Вьетнамдын Лаостун болгаш Камбоджанын улустарын чок догунушкынын болгаш хостаала дээр демиселдине дозуу-биле дегжиме кылып турарын дыңдадыкша база ошалап демделгэн. Чоокку Чөвөк чүктө болгаш Кипрада бойдалгас саргы салып турарын Югославия болгаш Непал илгерилеэн.

КАНБЕРРА. Австралияда ажык чок кижилеринин саны ноябрь дургуунда 191 муң кизи чедир көзүлөп. Ажыл чоктар саны келер чылга улам көзүлээр деп ийн чынап турар.

(СЭТА).

Набулдан СССР, Иран болгаш Пакистан талазын амы үеиниң төргин эки чазалыг автостроу шөйлүп чоруткан. Хэмээрлашкы чорутуу Афганистаннын чедип алганын сонда ийнде кылган ийн чартын муң аягы километр бетон-асфальтлыг автостроуну бадур-чартын муң километрин тударына Совет Эвилели дузалашкан.

ЧУРУНТА: совет специалисттерин дузаламчызы-биле Набу-Шерхан аразында кылган автостроунуң бир көзү. А. СТУИНИННИң ФОТОУ. СЭТА-нын фотохрониказы.

ДОПЧУЗУ-БИЛЕ

СИНГАПУР. (СЭТА). Нинти херегинин 1 миллиард 200 миллион доллар чедип турар Гонконгту 80 хире саң албан черлер КНР-га шуут хамааржып турар. Кыдаттын деңс-кээрине турар ол анган коллоныиң дамчытыр Пекин болуп ашма-сан ажылдарын ботландырып чорудуп турар. Ынчангаш амы үеде Гонконг дээр, америк, япон болгаш кымат акша-херегинин аразында өзүлүт соодашкыныкыннын төвү болу берген.

УНИВЕРСИТЕТЧЕ

ХАЛДААН КУАЛА-ЛУМПУР. (СЭТА). Декабрь тоста 1.200 полицей-дөр Малайя университетинин хоорайжагымынча чаа таварып киргеш, студенттеринин 10 башкыларын болгаш бир башкы кижини туудуп, хоругдааннар. Полициянын кара туралында үзгөдешкенине-ринге удурааны-биле найы-сылаага студенттеринин алды хүн үргүдүлээр шимчээлини бажың-биле эрге-чарга-галар мынд келчегин алган. Куала-Лумпурга, Пенанга болгаш Ипохга аяктарын чыскаалын декабрь үште полицейлер Докпактар-биле соктулап, карак чажы төгүдүрер хей-биле тарды сымыр-гылаан сонда студенттерин хайманнашкынын өгөлөз турган. Алды муң хире аяктарын киришкен илгерилең чыскаалдарын өртектөөнүн улгадымынын уржундан хоозуран, адараан тарачыларга ил-сетил каттыштырарга эне-кетил дыктып турган. Нити херектер министр Галади Шаффени журналистерге чүүдалааны-биле алырга, полиция университет хоорайына «корум-чурум» дозуу-биле катап тургустунгуже чедир турар алар. Ол-ча согула-биле студенттер удуруткучуларын туудуп, хоругдарын бээр үргүдүлээр. Туудуп хоругдаашкынын суд болгаш илгерилең-де-да чокка кылдыр чөп-шөрөп дурмуңу — нити айыл чөк чорук дугайында айтымынын өзгөрүп күүсөдөп турар.

Мао жулар-демократиянын дайзынары

СОФИЯ. (СЭТА). «Чаа үе» журнал социалистик демократия айтырларынын дугайында БНН ТК-нын Нолдгөр-ро кежигүнү, БУР-нун Министрлер Чөгүлелинин даргазынын оралакчысы Жироко Живковтуң үзүлүп паралап үндүргөн. Кыдаттын амы удуруткучуларынын политиказы протестантың интернационализмдин принциптеринге, социалистик тургузуушкунун хоойлу өзгөрүп мөң-шын-нарына, социалистик демократия дугайында марксизм-ленинни өөредиге ханы ужурамышка деп демделгеш, автор Кыдатта байдалы онаалап тайылбырлаан. Демократиянын принциптерин теория, практикага маоку үзүл-биле ийн хажыдып турарын болгаш оон улгамында ийн политиказы уулу хара чедирип турарын мыттабайн

барып бообас. Кыдатка «кудурта революцияны» дээр чүбөй үеинде болган, амы үеде-даа бооп турар болушкуннар күрүн дугайында, социалистик демократия дугайында марксизм-ленинни өөредиге окта-да таарышпас. Ам Кыдатта бооп турар боо-лушкуннар социализмге удуз тодаргай барында материал буржуазтың пропаганда берип турар болгаш Кыдаттын ажылын чоңнарына хоралыг уржунтарын деп, ук чүүде демделгэн.

«Кудурта революцияны» бооп турда ажычтын ангынын авангарды болуп, нитилелдин политиктиг удуруткучу болуп партияны ууткалаан. Оң удуруткучу ролун Мао Цзэ-дун бөдүрү болгаш дээр шериг удуруткучулар хол-гаарлап алган, олар демократ-

тыг централизмдин болгаш партиянын шимтик демократиянын принциптерин үрөп турар деп, ол чүүде чугаалаан.

Күрүн тургузушкунун алгаш көргө, мао жулар демократия принциптерин шериг-бюрократтың диктатура-биле соолаан. Күрүн эрге-чагырганын төдөлөкчүлүгү турар организашкын сонгуудаа хей-хөй чыгар дургуунда чорутпайн келген факт мао жу өзү-чурмуңу демократияга уулу мөзүлүн болу-ла херекчелен турар.

Мао бөдүрү марксизм-ленинни партиянын болгаш социалистик күрүнениң аң чугула принциптерин бирээлин — протестантың интернационализм херекке ал-бастаан деп, чүүде демделгөн.

Кончаа чокка паарга...

НЬЮ-ИОРК. (СЭТА). Каттышкан Штаттарын таваржып турары экономика талазы-биле бергелешкенинин уржундан удузур болгаш чуртталга туудуларынын кылырлар чөрү америк удузурун ол бэр чугула адрында ажылдарыннын өөргөн дыйна кызырларын бадуруп турар. «Ю. С. Ньюс» урлүд рипорт» журналы бижини өзгөрүп алырга, бо чылдын чүүде сентябрь айынын иштинде бени туудуугу ажылырларын ортуундан ажыл чоктарынын саны 11,1 хуу чурганымдан 12,4 хуу чедир көзүлгөн. Бо дээр, бүтү чуртта ажыл чоктарынын санынын денелден ийн ажык каттап угадып турары ол-дур.

Каттышкан Штаттарын чамдык райондарында туудурулар ортуунда ажыл чоктарынын саны 40—50 хуу чедип турарын ол-ла журнал демделгэн. Амы үеде Нью-Йорк хоорайда бени ажычыл, а Финикс хоорайда — дертик ажычыл бургуз ажыл чок бооп турарын бажың шымы кылдыр ажычылнар профилелинин

дугайына У. Барлофа чугаалаан. (Оке бир профилелдин удуруткучу — бадылап болгаш чамдыкчылар профилелинин даргазы У. Сиделдин чугаалааны-биле алырга, 1973 чылдын чыгы «Агеджже» чедир ол профилелинин 850 муң кежигүнненин чартык кеши ажыл чок артар деп турар.

ФРАНЦИЯ ДУГАЙЫНДА БНАКШЫЛ-БИЛЕ

РСФСР-ниң уран чүүдүнүн алдарлыг ажылдакчысы Н. А. Долгоруков бир түү чурктар чуралан. Оларын нити ады — «Франция». Ол мастер соолту чылдарда Францияга каш-даа катап чорган. В. И. Ленинни амыдыралы-биле болгаш революцига амы-чорудуугазы-биле Парижде сырыл холбашан черлерге Франциянын Коммунист партиязынын хоочун кежигүнү, чоталчы болгаш публицист Жан Фревал-биле кады аян-чоруктарынын бирээзинин үзүндө ол чуркуту барган. Франциянын ажыл-ишчилеринин чуртунда Владимир Ильичинин чоруп турган-биле холбашкы ханык чүбөк оларын үнелеп чорудурун чорукту тодаргай көрүп алган. В. И. Ленинни бажың-

музей турмушун Мари-Роз кудуңуңун аян-ишчилерин, Ильичинин үргүчү ажылдап чораш чери — Гинелье кудуңуңунда национал библиотекка бажычын, оон барып турган Монсури алаанын бир түү хей чурктарда көргүскөн. Бюлье кудуңуңунда Лонжюмо, Дарбелит-чер кудуңуңунда Бон-бон дерикселерин, башкычы дугайында тураскаалды ху-магалыг бадалаган турар черлерин көргүскөн.

Парижде барып, ол хоорайнын «чөгүм учурун» билеп ап турар, Долгоруков ону совет көрүчүлериге база онаалап көргүдериңиз кичээлген.

Н. А. Долгоруков Франциянын найысмазын Париж дарыгына хуретин дээрин сарлапчанын кырындан чуруп көргүскөн. Оң чуратан чурктарын азы-биле көрүчүлөр далай өртөз биле улетуп бадурдулгелерин, ажычылнар чурттан турар кварталдарын барып көөр. Уаустун амыдыралы биле төгүзүп ол сонугураан. Оң чурумдаарынын «баар оруу» мынчангаш биеги Грев шөлүде хоорай чакырганынын бажыңын таварып өртөз, анда 1871 чылда Париж коммуназынын тургустунган хундукчеп чарлаан. Ле Галье генералды шөлүн,

Тинилге хаалганын, оң баарында — Бидинмес солдат хөрүн мастер чуруп көргүскөн.

Биеде Парижти кеңигиниң орук тайылбырлаанында Виктор Гюгунд киириде эсертер аялдан турмула даады-да сажыкымга киир чорду. Ол номду паралап үндүргенин деп бэр чус чыл ажа берген. Ында мында дээр: «Рим хордугу улуг, Трир оң буурул, Венеция оң чараш-коя, Лондон бай шимчил. Чөгүм Париж камдыгы? Ол хоорай чүбөк алдар-сугалыг болгаш, анаа революция болгаш, мынчангаш мындыг боор. Парижтин мындыг

вет-француз делегейге ажыттынар. Ук чуруктарын чамдыктын апаа деген көргүрөң.

— СССР биле Франциянын аразына дипломаттыг харылзаалар тургустунганын 50 чыл өн демделген турар бо үеде «Чурууга уран чүүдү» дээр парлалга чери мөөч чурар бэр түү «Париж» чуруктарынын паралап үндүрер деп чүбө менээ өөрүчү-дур — деп, чурукчу чугаалаан.

Л. БЕРНАСКОНИ, СЭТА-нын көрө.

ОНЗА ШЫГ ЖАМЫР ЭРТИНЕЛЕРИ

Курене Эрмитажының онза чүүлдер шыгжамырында эрт-бурун шагын уран-шеверлериниң кылган чүүлдерин чыып казы чыдар.

Онз кел-ла эртинелери дээрге, ийн-үш муң чыл мурунунда чурттап турган ус-ше-вер кижилериниң улуг үнелиг демир-дөстөн дарганнап, кылган эт-хериселдери бооп турар. Олар болза, бистиң чурт-тук девискээринде хорумнар-ны насанындан тывылгаан скиф болгаш античный уран чүүлдүң хериселдери болур.

Оларныкы дыка хөй—эң-не ховар дээн чүүлдер. Чогу-на ындыг ховар дээн эртинелер-ниң дузазы-биле бистер эрте-бурун уран-шевер кижилер-ниң накы кире онза, чараш чүүлдерин кылып шылаар тур-ганын билип алыр бис. Ам удавас чамдын ындыг ховар чүүлдериниң чыныдын Эр-

КӨРҮКЧҮЛЕРГЕ БЕЛЕК

Республиканын хөгжүм-шин театрынын репертуарына чаа шилериниң нежежирин театр уран чүүлүнө ынактар четтикпей манап турарлар. Театрнын орус бөлүмүн артистери көрүкчүлөргө база бир чаа шини бараалгадып эгелдэн. Ол болза Эдуард Володарскийниң «Эне аде-кежикти» деп шини болат.

Театрнын уран чүүл чөвү-лениң кежигүнери ук шини-ниң чедириникин тургусту-

Каришылук багырылап Камбар деп атты эрседим алчы чурттап чорсам. Ол — кирме мушканын тоолуру үндөшкөчүлөрүнүн барыш. Ол — арба-биле сөзгөжү алан били тилекчи болган таварыла бар.

Черк ынчан Камбар ала-тыр, жөгө-шымак болурунда алдыда, арса-зынниң бузу че-жит кыяларын болып зам-кык ай-мичин, куштарын унун бирден бирэ чокка ыл-ган билмир турган.

Тоолчургу чугаа

КОМУЗ — ХОМУС

аллаа улам тода, дарынык кылдыр дыңналып келген. Илдоо алааны Камбар ка-жан-даа дыңнап чорсам.

Эзелтеги кушту көрү-биле Камбар ыштык божмоо ке-дир унеси, чунт-даа таллаан, оон кралак кайымыктык бекчи-ле аллаа дыңнап чорсам.

Камбар тегерек ийн ийн-гың арамында керил ур-уузынчышты эскерип каан. Салым азы зат оле-үрере, демки урдамынчыш сирелешкан, кайымык үн-лери ундуруп турар ийн-дык болган. Урдамынчышты Камбар твдүп көргөш, нат кайсаан, ол урдамын баж-дес, а кайа берген чиге сиржигеш болган. Бооп көр-көргө, ошч азы бир-ле ам-тан бир будуктан өскө будук-че мураар дэа, чиди чарты-ка иштин чарө соктурп ал-ган, ийн будук арамында ош-чиге шөйүндүз-дөө шөйлү берген малат чок.

«ОГОНЕК» ЖУРНАЛДАН.

ДАГДЫНЫКЧЫ КЫРГАН ИРЕМ

Хаттыг-шуурган, дүвү-бораан бо-ла болур. Иадыр хая, эзим-арга эдэн дургаар, Кыры менги Вдугениң тайга-сыны Кырган-ачам акнаар чери ында чүвө.

Чычазы ышкаш өлүк чымчак чары мунгаш, Чымдындай чоруллаттар, үдөп кээр мен. Оон келир, уткуй маңап чеде бээр мен, Олча-омза көвөй бөөргө, өөрүй бээр мен.

Назы-хары алдан амыр дөгүзө-дөө, Аныяктар оң ижин салгап алган. Мырган-ачам өөртөнни ачыч олдар Нылыр ише төлөптүгөр болу берген.

— Аңнаарыңга тура-сурун, арга херек. Амырлар, амыл-иш-даа оң ижер, — Дагыныкчы кырган ирем чагыг-сөзүн Даады-ла олар утпайн сактып чоруур.

Ыран-узак тайгаларың дээн баскаш, Ырма сыймыл эки аңнаар эрестерин Барбаларын ховар аңнар нежи долар, Баштак, хөглүг, сууруңга эеп келир.

Курунге көвөй өлүк дужаар дээштиң Хүлээлгизин күөсөдүмкөн эрөс эрлер Нырганыңа чеде бергаш, байыр таулуп, Нылган ижин санап, түнөп, илткээрлер.

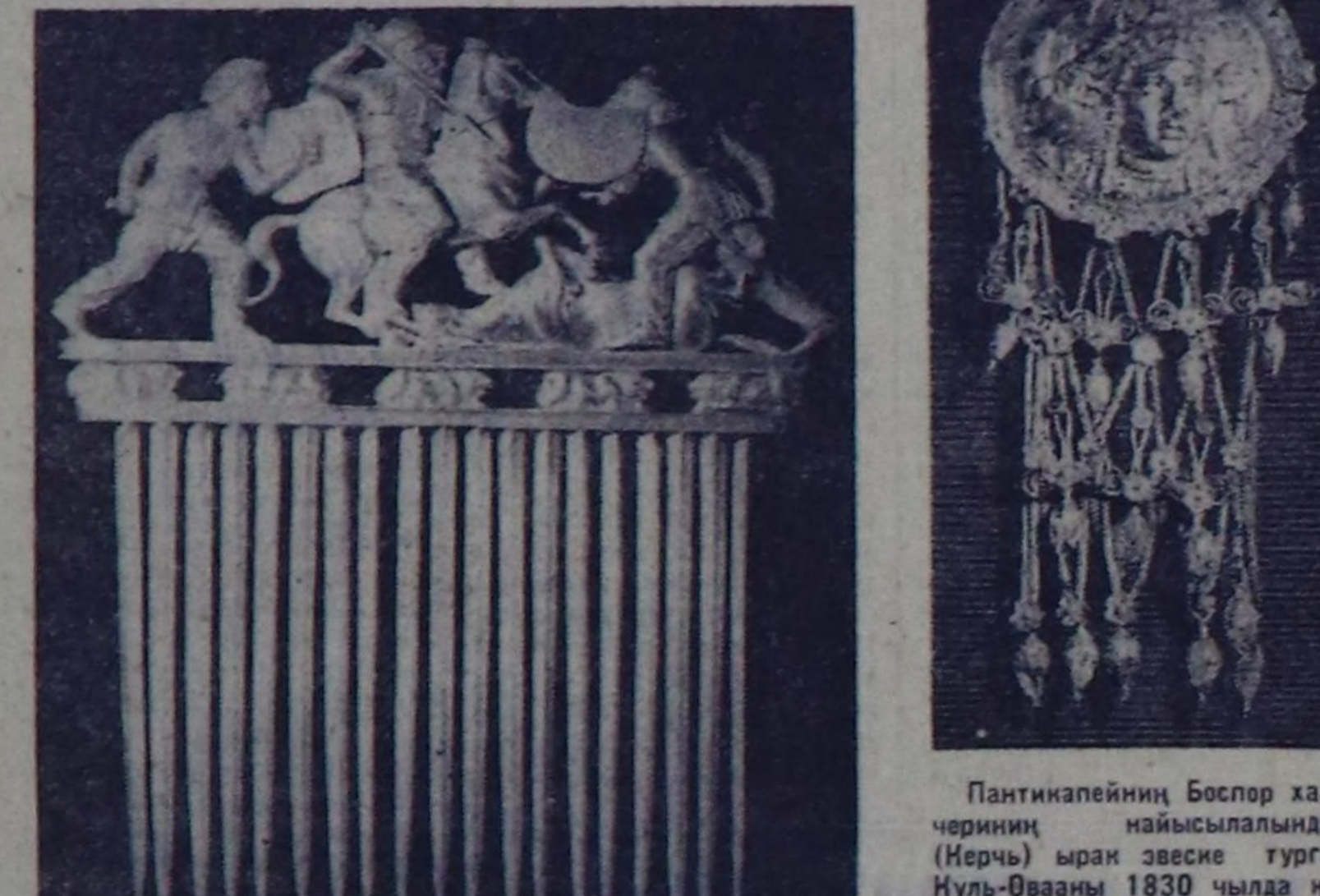
К. ТАБУРАН.

КОНЫКИ (КОНЬКИ)

Москвачы Надежда Горшкова биле Евгений Шваловский олар делегейиң «Москва конькиери» дээр жарындааныңа «Шил-даш коньки» шапалды алган. Олар эжежип алган танчылап конькилерине 76,32 үнелдиги сапны алган (Горшкова биле Шваловскийниң алган черлериниң түзү—5). Ийги болгаш ушкү чертерде ГДР-ден келген спортчулар: Керстин Штольберг биле Вейт Кемпе—73,15 (10), Катя болза Вит Шубертер—72,31 (15) сапны алган.

Делегей болгаш Европа чемпиоңуры москвачы Ирина Родина биле Александр Зайцев чүдө кыска программа жарындаанын киришкен.

(СЭТА-ның көрр).

Чурукта Николайович азда талазында Днепр кеминг эринге турган Солоха хорумну казып турда тыялган аады шуур-дур (бистиң эрамың мурунунда IV век). Фотолар М. БЛОХИН бяс П. ФЕДОТОВТҮН. (СЭТА-ның фотохрониказы).

Культураның болгаш дыштанылганың Гастелло аттың паркында «Хуреш» стадионунда дыштаныр хуннерде, ажылдан хосту шактарда хөгүс-ле. Аңаа школачылар болгаш анык өскөн хоккей ойнаарыңа ынактар.

Х. ОИДАН-ОЛДУН фотоы.

ХӨГЛҮГ КЕЖЭЭЛЕР

Көдө профессионал-техник-тиң № 2 училищениң курсан-тылары хосту шактарында массалыг оюннар чорударына сонуургаалды, амылтанга ке-жежириниң орташсаарына иделейил. Училищениң аян-гы хөбжү салбарының курсан-тылары шах ыдыг масала-дыр хемчеглерин бөлүктөр а-ны-биле баш бурунгаар план-най, харымлаар кижилерин ийткан, белектерин чорудуп турары таарымчылды.

Суббота, воскресение ке-же-леринде бараалгаткан концерт-терин чүгө Балзанын чөпү сонуургаар эвес, чоокку суур-ларың туртакчылары, мал-чыңнар болгаш механизатор-лар күздүн-биле «эеп көөр. Төртүн чурт, партия дуйгай-

ЭРТЕМГЕ ҮНДЕЗИЛЕТТИНГЕН БЕ?

Бо чылын Тыванын ном үндүрер чери Д. Куулар бол-гаш Т. Куулар оларныкы «Тыва-да эм үндүштөр» деп номун үндүргөн.

Тываның черлик үнүш бай-лаан оңдалап четгездерине тураактапкан П. Н. Крылов-тун, Б. К. Шонкинниң бол-гаш К. А. Соболевскийниң ажылдарын уламчылап, бистиң ол байлавыстың эң үнелиг-лерин удуз ажыл-агыйыңа ажылаарынче, аңаа хөй-ик-тинин кичөөнгөйлү хаара ту-дарынче уталанган бо чижектиң азылдарын эргежок чугулады маргыш чок. Харын-даа өн өскө, «Тываның олар-белчир-леринин кол үнелиг үнүштер-и», «Тываның мал чөмү үнүштерин», «Мал ажыл-агыйы-ның болгаш оң продукция-ның хоралыг үнүштөр» дээн ышкаш чугула ажылдары кы-лырыңа бо ажыл иди болур деп чугаалап болур.

Тываның үнүш байлаа Совет Эволюцияны өскө дагалт (Баз-ка, Памир-Алтай, Тянь-Шань, Алтай) районнарында ышкаш элек. Шинчелкелериниң сөөлү медээлерин өзүгаар азыра, бисте үнүштүн 1500-дире аны-буру хевирлери бар. Оларныкы иштинден эмнегеге ажыкты үнүштөр баш дыка хөй. Делегей сургаалан тив-

лиг төлөөкчүлөрүнүн кир-бейн барганын демдегеле-седим. Чижээлөөргө, чүгө Тыва-да болгаш Алтайда кол пентерин родиналык дая-ны колхоз рыногунун экинче эден турачы өлтү-дарыны «алдың-даяла» деп сазып оларын бистин эмен-лерине эскерип барбас бол-гү дег. Илчээлээк ош Тыва-нын эм үнүштөрүнүн са-пныга кирбейн барганынчыл

Критика болгаш библиография

дериниң үнүштүң аандыг ке-зөөнде таваржып турарын, оларныкы аандыг аарыларга дээштин кавчар ажылаары сургаалыг эртемденериниң арга-сүмөңгө үндөлөп көр-үшкөн.

Номун эки таладарын айты-шызаан, чамдык чептестер-ин демдегелеес арга чок.

Эм үнүштөрүн ортемчиг медицинамы бе эзы улусчу медицинамы бе деп көрбөйт турар. Эм үнүштөрүн көрүп тура, авторлар сулуурлук болгаш черик флораның үнүштөрүн хөдүй кинирген ажылдың шынарып эдэн кү-рүдүктө. Номад бистиң че-рик флоранын эң үнелик үн-үштөрү бидинмес. Шах ындыг утундурган, бо амыла кир-бейн барган үндөп эм үнүш-териниң даңкыла номад кин-гери үнүш сапналар эвөш эвөш тургусту болур. Бизин чадарда, аптекаларда үрүгүчү чыдар термосис, агы, эфедра, палороник (квара-эй), зверобой, купена, истод-дээн ыш-каш үнүштөр бизин бар бол-гаш.

Ботаникага (бо ажыл аңаа хамаржыры бидингир) үнүш-терин дапыр, харын-даа лат-тин аттарын киниреп алган. Оон номун хемчөөш улагы-лаа бөрөө, а ажылдың шы-нары, өң эртемге барымдазы улам ханьлар. Оларны ажы-

нома тода көдүртүмөөн. Эм үнүштү каадыр-даа чептестер чок чыып, казырнык оңу төгөгчүлөрүнүн хоразын иле-реттөөн.

Авторларын ажылаан ли-тературааларын даянында Тываның үнүш байлаан өөр-өлөп шинчилөөрине чугула бол-тур К. А. Соболевскийниң монографиялары, Л. М. Череп-ниниң, Л. И. Машаевтиң база В. Н. Губовтун, А. В. Положийниң шинчиле ажыл-дарын кирбейн барганы чептес деп бодаар мен.

Ол хиреде номун сөөлү арынардыкы киргизилең ил-лестерин чурктарын Л. В. Положийниң «Хасадияң а-жыкты болгаш перспектив-тиң эм үнүштөр» деп номун-да кирген чурктарын даман чокка дужурун чурасан, ол дугайы номад чалгыс сөс-дээ бизиниң парчала продү-ктарын үндүреринин бир кол мораль-этиктиң нормазын сагынааны ол деп чугаалап болур.

Устуде айтылган чеп-тестер ажылды дадан, арга-сүмө айтырбайн, ханы эвес бижөөнүн көргүсө-дээ, ук ажыл номчуткулдар солун болуру чугаа. Эм үнүштөр дугайында ажыкты күздө-лөр оон билип ал болур.

Ж. КИГАР,
Кызылдың башкы институтунун улуг башкызы.

КИНО

ДЕКАБРЬ 11-ДЕ

«НАЙРА»: «Кончалыг сайгарлыг» 9.40, 11.30, 13.20, 15.10, 17.00, 18.50, 20.40 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Хоррай кырында кустар» 9.20, 11.15, 17.10, «Кым болура?» Кинолук 15.00, «Ынакмыз-биле чурттаар» 13.00, 18.50, 20.50 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Чиге улазын» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«ВОСТОК»: «Көзөлекте жираф» 15.00, «Экрандык сымдык» 16.40, 18.40, 20.20 шактарда.

Улуг-Хем районунун Ан-Тал, Баян-Нал, Арыг-Бажы суур-ларында магазиндеринде ажылдар садыгмылар бригаданы хереглеттинер турар. Ол ышаш Чаа Шалган-Арыг стеловяз-зынга ажылдар мергенлиг павар хереглеттинип турар, квартира-биле хандылар.

Устуде черлерге амылдарын күзгөр кижилер дараазында адрес-биле харылаары: Шалган-Арыг хоорай, Улуг-Хем рай-позу. Телефон № 3-0-6.

Улуг-Хем районунун баштаар чери.